

FARUK BEGOLLI, JETA MES BEOGRADIT E PRISHTINËS

Artistët janë fëmijë të botës

Jeton Neziraj

Faruk Begolli ishte me gjasë shqiptari i fundit që pas luftës ende voziste "Jugo" në Prishtinë dhe që ende pinte cigare "Drina". "Jugo" e tij ishte e lodhur dhe e shkatërruar, kishte frena që duhej shtypur fort, por atij i shërbente akoma. "Drinat" ndërsa ia sillnin nga Serbia, kujtdo që i binte rruga andej.

Sivjet janë bërë 10 vjet nga vdekja e tij.

Në vitet '70 dhe '80 ai ishte një prej aktorëve më të kërkuar të filmit në gjithë ish-Jugosllavinë. Ishte ajo kohë kur në qytete të ndryshme krijoheshin klubet e adhuresve të tij. Ka luajtur në rreth 70 filma artistikë metrazhesh të ndryshme dhe në dhjetëra shfaqje teatri. Në moshën 33-vjeçare, Begolli kishte pas vetes 33 filma, shumica e të cilëve kishin për autorë, regjisorët më në zë të asaj kohe në ish-Jugosllavi.

Akoma takoj njerëz në Beograd që kur ua përmendi Faruk Begollin, u mbushen sytë me lot. Të mos flasim për Prishtinën, ai kujtohet me mallëngjim nga të gjithë, sidomos nga ish-studentët e tij. Më kujtohet që, sa herë që kalonim kufirin Kosovë - Mali i Zi, policët malazez, sapo e shihnin Begollin në automobil, u ndërrohej çehërja, ngazëlleshin, bëheshin më dashamirës dhe ia kujtonin filmat ku kishte luajtur.

"Kam frikë se me ba me shkue n'Beograd do t'kaj"

Gjatë studimeve për aktor në Beograd, Begolli tregonte sesi që njohur me dy shokë të tjerë të rinj, të cilët do të mbesin miqtë dhe shokët e tij të përherëshëm. Ishin ata Josif Tatiq - Tale apo Jataganac, siç e quan ndryshe Begolli, dhe Laslo Shvirlit - Laci, të dy këta aktorë nga klasa e Begollit.

"Ishim edhe ka 20 orë bashkë... Shpesh banonim bashkë. Krejt çka bënim e bënim bashkë. U bëmë të pandashëm... Kjo shoqni e jona asht qysh prej viteve t'60-ta, pra janë ma shumë se 45 vjet n'pyetje". (Faruk Begolli, 2007).

Faruk Begolli që martuar me Zoja Gjokoviq, një grua e shkëlqyer, për të cilën ai fliste me shumë respekt. Zoja, tashmë edhe ajo e ndjerë, që ishte balerinë profesionale në Teatri Popullor të Beogradit, më vonë do ta marrë mbiemrin e burrit - Begolli. Gjatë krejt atyre viteve martesë, ajo ishte, siç thoshte Begolli në një intervistë të hershme, "shtylla e shpisë". Megjithatë, mbas 17 vjetësh martesë, Begolli ndahet nga ajo.

"N'këto vitet e fundit nuk flas ma për dashurinë, sepse ka ekzistuar një dashuni e vërtetë dhe, si rezultat i saj, edhe një martesë. Jemi kanë 17 vjet bashkë. Ajo e ka mbajt mbiemrin tem. Por, kur mbaron, mbaron, fatqësisht. Kena mbetë shokë. Ndigjohemi n'telefon kohë mbas kohe. Ma së shpeshti jena ndigjue gjatë luftës. Por, mbasi kuptuem që të dy jena mirë, edhe unë e edhe ajo, filluem me u ndigjue rrallë e ma rrallë. Jam i lumtun me at' dashuni, jam i lumtun që e kam pasë at' grue. I jam falenderue që m'ka ofruar at' dashuni t'mrekullueshme, at' martesë, at' shoqni dhe at' copë jete t'mrekullueshme" (Faruk Begolli, 2007).

Mbas viteve '90, në kohën e turbulencave politike, kontakti i Begollit me shokët e shkollës ishte më i rrallë, por asnjëherë nuk u shkëput tërësisht. Njëherë, e tërë gjenerata e klasës së tij nga fakulteti qenë mbledhur në një kafe, për të kujtuar kohën e shkuar nga studimet. Nga atje ata e kishin pas marrë në telefon edhe Begollin, dhe të gjithë kishin pas folur radhazi me të:

"U smuva nga qefi. U ktheva shumë mbrapa n'kujtime... Fatmirësisht, nga ajo kohë kam kujtime t'mira. Shoku im, Josif Tatiq m'thirrë vazhdimisht. Kam frikë se me ba me shkue n'Beograd do t'kaj." (Faruk Begolli, 2007).

Në këto raportet tona të koklavitura shqiptaro-serbe, të urrejtjeve e nënçmimeve, Faruk Begolli është ndoshta përjashtimi i rrallë i së kundërtës, ai është urë lidhëse, nga ato urat e pakta që dy popujt kanë krijuar e ruajtur mes vete. Ai ka jetuar dhe krijuar si një artist, përkundër shumë artistëve të tjerë të këtyre anëve, të cilët, përtej të qenit artistë, kanë dashur të jenë edhe patriotë

Një histori mediale

Shumë njerëz edhe sot e kujtojnë një histori mediale në lidhje me Faruk Begollin. Në vitin 1982, një deklaratë e tij do të shkaktonte zemërimin e shumë njerëzve në Kosovë. Në një emision televiziv, që u kushtohej demonstratave të studentëve shqiptarë të vitit 1981, Begolli, i intervistuar në një kontekst tjetër, deklaroi publikisht se i pëlqente Beogradi dhe se më mirë e ndjente veten në Beograd. Kjo deklaratë e tij, e perceptuar ndryshe nga ç'ishte menduar, krijoi një zemërim të paparë tek njerëzit në Kosovë. Shumë nga ta filluan të shihnin tek ai "tradhtarin e atdheut". Kjo deklaratë, me preferenca aq të zakonshme njerëzore, në rrethana të atëhershme politike, u keqkuptua dhe u keqinterpretua skajshmërisht. Në lidhje me këtë deklaratë të tij, mbas disa vjetësh, i pyetur nga një gazetë kosovare, Begolli shpjegon shumë qartë tërë atë histori dhe prapavijën e saj:

"Atë që e kam thënë me atë rast, nuk e mohoj. E kam thënë se në Beograd kam kaluar pjesën më të madhe të jetës. Kam kujtimet e mia, kujtimet e mira, pavarësisht qëndrimeve denigruese të politikanëve të atjeshëm ndaj shqiptarëve. Kur e kam pranuar ofertën e Televizionit të Beogradit, nuk më është thënë qëllimi i atij emisioni. Më është thënë të flisja për mënyrën se si jam afirmuar në Beograd dhe ç'ndjeja unë për Beogradin. Nuk kam pasur haber se me çfarë prapavije politike e kishin planifikuar ata emisionin. Ajo deklaratë imja mandej është montuar dhe është 'sakatuar'. Sikur të ishte dhënë e plotë, do të duartrokitesha, por ndodhi ashtu siç ndodhi dhe..." (Faruk Begolli, 2007).

Ish-studenti dhe më vonë kolegu i Begollit, aktori Enver Petrovci, edhe sot thotë të mos e ketë kuptuar se pse njerëzit në Kosovë janë ndier të fyer nga ajo deklaratë e Begollit.

"Ishte ajo koha mbas vitit 1981, kur televizionet dhe gazetarët serbë na provokonin vazhdimisht. Faruku ka thënë që e ndjen veten mirë në Beograd, se ndjehet si fëmijë i Beogradit. Pse jo? Nuk e di pse njerëzit e kanë keqpërdorë këtë deklaratë të tij. As Faruku, por as Bekim Fehmiu kurrë nuk e kanë

mohuar se kanë qenë shqiptarë. Me Farukun, në kafe, në rrugë, teatër apo kudo që jemi takuar në Beograd, gjithmonë kemi folur shqip mes vete dhe kurrë serbisht. Më në fund, a ka shqiptar, i cili ka jetuar në Beograd, dhe për të cilin njerëzit këtu në Kosovë nuk kanë parasysh? Njerëzit, të cilët dikur kanë qenë krenaria jonë, mu nga fakti që kanë bërë emër në Beograd, më vonë janë sharë" (Enver Petrovci, 2007).

Por Begolli edhe shumë vjet më vonë e thoshte të njëjtin gjë për Beogradin dhe dashurinë për të.

"Pavarësisht se dikush mundet me m'keqkuptue ose keqinterpretue, unë edhe ma tutje e due Beogradin" (Faruk Begolli, 2007).

Filozofi Shkëlzen Maliqi konsideron se nami si yje filmi i Bekim Fehmiut dhe Faruk Begollit në Beograd në atë kohë e ka ndryshuar atë perceptimin tradicional parasysh për shqiptarin si qenie e huaj në hapësirat jugosllave, si i "pakulturuar", i "prapambetur", "sharrëxhinj".

Operacioni Beograd

Në ditët e para të bombardimeve të NATO-s, në Televizionin e Beogradit emitoheshin filmat e Luftës së Dytë Botërore, në shumicën e të cilëve luante edhe Faruk Begolli. Dhe, ndërkohë që në filma ai luante partizanin trim që lufton fashistët gjermanë dhe tradhëtarët e vendit, në realitet ai po priste se kur do të vinin policët serbë që ta largonin dhunshëm nga shtëpia. Dhe, policët do ta largojnë dy herë nga shtëpia, por ai, përsëri, bashkë me motrën e vet, do të kthehet te vëllai, Adili dhe nuk do të pranohet të largohet.

"Një ditë, derisa në televizion jepen filmi 'Operacioni Beograd' i regjisorit Zhika Mitrovic, ku unë luaj çlirimtarin e patrembur të qytetit të Beogradit, policët serbë erdhën dhe na larguan nga shtëpia" (Faruk Begolli, 2007).

Shokët e tij, nga Beogradi dhe qytetet e tjera jashtë Kosovës do t'ia dalin ta gjejnë numrin e tij të telefonit. Josif Tatiq - Jataganac, njëri nga shokët më intimë të Begollit, do ta mbajë vazhdimisht lidhjen me të. Ai do ta thërrasë në telefon Begollin çdo të dytën apo të tretën ditë. Jataganac dhe disa shokë të tjerë, duke

e kuptuar atë që po ndodhte në Kosovë, do të bëjnë përpjekje të mëdha që Begollin ta "nxjerrin" nga Prishtina. Do t'i hulumtojnë të gjitha kanalet e mundshme dhe madje do të përiqen të nisin edhe një autobus, i cili do të evakonte jo vetëm Begollin, por edhe familjen e tij. Përpjekjet e shokëve për ta shpëtuar nga ferri, do ta gëzojnë dhe trimërojnë Begollin, por ai megjithatë nuk do të bindet që të largohet nga Kosova.

Tregimi i luftës ka edhe një episod tjetër të frikshëm. Faruk Begolli, bashkë me të vëllanë, Adilin, po kryenin ritualin e popullatës së paktë që kishte mbetur në Prishtinë. Policët, natyrisht e njohin Begollin.

"...Ishte e tmerrshme. 'Hajde, e keni lypë Shqipninë...' na thonin. Në fillim u dridhsha, normalisht. Ata mandej: '...ju të dy na keni sulmue neve dhe ne tash ju vrasim'. Nja dy orë ka vazhduar ky lloj maltretimi. Por, dikur po i vike njeriut një fuqi krejt tjetër, më kërciti filmi edhe i lutsha unë: hajde, çomni, ku po doni, çka po doni... Hajde, vramëni...' (Faruk Begolli, 2007)

Por, fatmirësisht, e gjitha kishte përfunduar pa ndonjë epilog tragjik. Policët kishin kërkuar nga Begolli t'ua paguanë një drekë. Kishin marrë 200 marka gjermane dhe mandej ishin larguar.

Mbas luftës Begolli rrallë do të dalë jashtë Kosovës. Nuk do të shkojë më në Beograd, por as në Zagreb apo Ljubjanë. Në Sarajevë do të shkojë shumë më vonë, me shfaqjen "Mbreti Lir".

"Nuk guxoj të mendoj për Beogradin. Shokët më thërrasin. Madje ata mendojnë se unë kam frikë. Por unë e kam ndërprerë një jetë të mrekullueshme. Tash e kam ndërmtuar një mur dhe nuk dua më të mendoj, ngaqë e kam dashur shumë Beogradin. Kam frikë. Dua të më mbeten kujtimet e mira që kam." (Faruk Begolli, 2007)

Për vdekjen e Faruk Begollit në vitin 2007 patën raportuar pothuaj të gjitha mediat në hapësirën e ish-Jugosllavisë por, gjithashtu, edhe disa media të rëndësishme ndërkombëtare. Rrallë mund të gjendet ndonjë personalitet tjetër si ai, për të cilin, pas luftërave të këtyre anëve, të gjitha mediat, serbe, kroate, slovene, shqiptare, boshn-

jake, malaziasë e maqedonase, të kenë shkruar dhe konstatuar gati njëzëshëm: se është "një humbje e madhe". Njerëzit dhe artistët si Begolli, me përmasat e tyre të jashtëzakonshme, kapërcejnë mbi urrejtjen e patologjinë nacionalsheviniste primitive. Ata, jo veç me jetën, por edhe me vdekjen e tyre, përçojnë midis njerëzve mesazhe paqëje, mirëkuptimi, dhembjeje të për-bashkët, dashurie e miqësie. Duket se kur vdesin artistët e mëdhenj, gjuha e urrejtjes dhe armët, të paktën për një çast, heshtin. Kështu ishte kur vdiq Faruk Begolli dhe kështu ishte kur vdiq Bekim Fehmiu.

Njëzet vitet e fundit të jetës së tij ai ka jetuar në Prishtinë, por po aq vite, ai ka jetuar edhe në Beograd. Edhe fizikisht por edhe shpirtërisht, jeta e tij ka qenë e ndarë mes Prishtinës dhe Beogradit. Edhe dashuria e respekti për të i njerëzve është i ndarë nësoj, ai duhet e respektohet po aq në Prishtinë sa në Beograd. Në këto raportet tona të koklavitura shqiptaro-serbe, të urrejtjeve e nënçmimeve, Begolli është ndoshta përjashtimi i rrallë i së kundërtës, ai është urë lidhëse, nga ato urat e pakta që dy popujt kanë krijuar e ruajtur mes vete. Ai ka jetuar dhe krijuar si një artist, përkundër shumë artistëve të tjerë të këtyre anëve, të cilët, përtej të qenit artistë, kanë dashur të jenë edhe patriotë.

Artistët e mëdhenj janë fëmijë të botës. Atdheu i tyre është arti i tyre që ata lënë trashëgim për brezat. Begolli na ka lënë një trashëgimi të pasur, si artist e profesor. Dhe si njeri. Dhe kur të jemi shëruar nga ethet e nacionalizmit e primitivizmit, shqiptarë e serbë, për Begollin do të duhej të shkruhej: ishte një artist i madh që donte Prishtinën dhe Beogradin, dhe mbi të gjitha e donte njeriun!

(Autori është dramaturg. Ky shkrim është shkruar në kuadër të projektit "Tejkalimi i armiqësisë: ndërrimi i perceptimeve serbo-shqiptare", i përkrahur nga Ambasada e Zvicrës në Kosovë dhe nga projekti PERFORM që përkrah zhvillimin e shkencave shoqërore në Ballkanin Perëndimor, realizohet nga qendra "Multimedia" nga Prishtina në bashkëpunim me Institutin për Filozofi dhe Teori Shoqërore nga Beogradi)